

ODRŽIVA POTROŠNJA I PROIZVODNJA

Održiv rast jedan je od glavnih ciljeva Europske unije. Proizvođači i potrošači suočavaju se sa svjetskom nestašicom prirodnih resursa i njihov je glavni izazov danas borba za postizanje boljih rezultata uz manje sredstava. Kako bi u vrijeme brzih klimatskih promjena i rastuće potražnje za energijom i resursima odgovorio na taj izazov, EU je uveo cijeli niz politika i inicijativa čiji je cilj održiva potrošnja i proizvodnja. Njima bi se trebala poboljšati sveukupna ekološka učinkovitost proizvoda tijekom njihova cijelog životnog vijeka, potaknuti potražnja za boljim proizvodima i proizvodnim tehnologijama i pomoći potrošačima da odabir utemelje na provjerenim informacijama. U okviru europskog zelenog plana, a posebno novog akcijskog plana za kružno gospodarstvo, najavljena je zakonodavna inicijativa za održivu politiku proizvoda kako bi se proizvodi pripremili za klimatski neutralno, resursno učinkovito i kružno gospodarstvo.

PRAVNA OSNOVA

Članci od 191. do 193. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU).

POSTIGNUĆA

A. Akcijski plan za održivu potrošnju i proizvodnju

U srpnju 2008. Komisija je predložila paket mjera i prijedloga o održivoj potrošnji i proizvodnji te održivoj industrijskoj politici ([COM\(2008\)0397](#)) čiji je cilj poboljšanje ekološke uspješnosti proizvoda tijekom njihova životnog vijeka, podizanje svijesti potrošača te njihove potražnje za održivim proizvodima i proizvodnim tehnologijama, promicanje inovacija u industriji EU-a i suočavanje s međunarodnim aspektima pitanja. Akcijski plan za održivu potrošnju i proizvodnju urodio je inicijativama na sljedećim područjima: proširenje Direktive o ekološkom dizajnu, izmjena Uredbe o znaku zaštite okoliša, izmjena Uredbe o EMAS-u, zakonodavstvo o zelenoj javnoj nabavi, plan za učinkovito korištenje resursima i akcijski plan za ekološke inovacije. Ti su instrumenti sastavni dio strategije za održivi razvoj EU-a, čijim je izmjenama 2009. EU potvrdio svoju dugoročnu predanost suočavanju s izazovima održivog razvoja uz uvažavanje važnosti jačanja suradnje s partnerima izvan EU-a, primjerice u okviru Marakeškog procesa UN-a.

B. Plan za učinkovito korištenje resursima u Europi

Na temelju vodeće inicijative „Učinkovito korištenje resursima” u okviru programa Europa 2020., kojom se poziva na donošenje strategije za utvrđivanje srednjoročnih i

dugoročnih ciljeva za učinkovito korištenje resursima i sredstava za njihovo postizanje, pokrenut je 2011. Plan za učinkovito korištenje resursima u Europi. U tom se planu predlažu načini na koje se može povećati produktivnost resursa i odvojiti gospodarski rast od uporabe resursa i utjecaja na okoliš (vidi informativni članak [2.5.6](#) Učinkovitost resursa i kružno gospodarstvo).

C. Eko-oznaka i oznaka potrošnje energije

Označivanjem se pružaju ključni podaci kojima se potrošačima omogućuje odabir na temelju informacija. Europska eko-oznaka dobrovoljan je sustav uspostavljen 1992. radi poticanja poduzeća da na tržištu ponude proizvode i usluge koji ispunjavaju određene ekološke kriterije. Kriterije određuje i provjerava Odbor EU-a za znak zaštite okoliša (EUEB), koji je također odgovoran za njihovo ocjenjivanje i provjeravanje. Proizvodi i usluge kojima je dodijeljen znak zaštite okoliša obilježeni su logotipom cvijeta, zahvaljujući čemu ih potrošači lako prepoznaju, bez obzira na to jesu li javni ili privatni kupci. Znak se dosad dodjeljivao proizvodima za čišćenje, kućanskim aparatima, papirnatim proizvodima, odjeći, proizvodima za kuću i vrt, mazivima i uslugama poput turističkog smještaja. Kriteriji za dodjeljivanje znaka ne temelje se na jednom čimbeniku, nego na istraživanjima u kojima se analizira utjecaj proizvoda ili usluge na okoliš tijekom njegova čitavog životnog vijeka. Izmjenom [Uredbe o znaku za okoliš EU-a \(Uredba \(EZ\) br. 66/2010\)](#) 2008. godine pokušala se potaknuti uporaba dobrovoljnog sustava znaka zaštite okoliša smanjivanjem troškova i broja birokratskih postupaka povezanih s primjenom pravila tog sustava. Komisija je 30. lipnja 2017. predstavila zaključke svoje evaluacije („provjera prikladnosti”) Uredbe o znaku za okoliš. Utvrđeno je da je Uredba relevantna, široko usklađena i da donosi dodanu vrijednost za EU. Međutim, isto tako je zaključeno da je Uredba djelomično učinkovita (budući da omogućuje bolju ekološku djelotvornost za proizvode koje nose taj znak, ali da kriteriji možda nisu adekvatni te je stopa usvajanja i dalje niska za neke vrste proizvoda) i djelomično učinkovita (budući da trošak usklađivanja u nekim slučajevima možda predstavlja prepreku sudjelovanju).

Direktivom 92/75/EEZ uveden je program označivanja potrošnje energije za kućanske aparate (bijelu tehniku), u okviru kojeg oznake i informacije u brošurama proizvoda potencijalnim potrošačima daju informacije o stopama potrošnje energije za sve dostupne modele. Otkad je uvedena 1995. godine, energetska oznaka EU-a postala je priznat i uvažen vodič za proizvođače i potrošače. Direktiva o označivanju potrošnje energije (2010/30/EZ) izmijenjena je u lipnju 2010. kako bi se njezino područje primjene proširilo na širi raspon proizvoda, uključujući proizvode koji koriste energiju i druge proizvode povezane s energijom. 15. srpnja 2015. Komisija je predložila povratak na jedinstvenu ljestvicu oznaka od „A” do „G”. Novi zahtjevi za označivanje energetske učinkovitosti za pojedinačne skupine proizvoda uspostavljeni su u sklopu [Uredbe \(EU\) 2017/1369 od 4. srpnja 2017.](#) kojom se uspostavlja okvir za energetska označivanje i stavlja izvan snage Direktiva 2010/30/EU. Konkretno, od 2021. nadalje, uspostavlja se nova ljestvica za pet skupina proizvoda (frižideri, perilice posuđa, perilice rublja, televizori i svjetiljke): primjerice, proizvod u razredu energetske učinkovitosti A+++ bit će u razredu B prema novoj ljestvici bez ikakve promjene potrošnje energije. Razred A u početku će biti prazan kako bi se ostavilo mjesto za energetska učinkovitije

modele. Time će se potrošačima omogućiti jasnije razlikovanje između energetski najučinkovitijih proizvoda.

D. Ekološki dizajn

Direktivom o ekološkom dizajnu osigurava se tehničko poboljšanje proizvoda. Revizijom Direktive 2005/32/EZ ([Direktiva 2009/125/EZ](#)), njezino je područje primjene prošireno na proizvode povezane s energijom, kao i na druge proizvode koji se koriste energijom. Riječ je o proizvodima koji ne troše energiju tijekom uporabe, ali imaju neizravan utjecaj na potrošnju energije, poput aparata koji se koriste vodom, prozora ili izolacijskog materijala. Komisija je 2012. objavila pregled Direktive 2009/125/EZ u kojem je zaključeno da nema potrebe za hitnim izmjenama Direktive o ekološkom dizajnu ili proširenjem njezina područja primjene na proizvode koji nisu povezani s energijom.

E. Ekološko upravljanje i revizija (EMAS)

Sustav ekološkog upravljanja i revizije EU-a (EMAS) upravljački je alat kojim poduzeća i druge organizacije mogu vrednovati svoju ekološku učinkovitost, izvještavati o njoj te je poboljšavati. Sustav je dostupan poduzećima od 1995., ali je prvotno bio ograničen na industrijske sektore. Međutim, EMAS je od 2001. dostupan svim gospodarskim sektorima, uključujući i pružatelje javnih i privatnih usluga. [Uredba o EMAS-u \(\(EZ\) br. 1221/2009\)](#) izmijenjena je i prilagođena 2009. s ciljem dodatnog poticanja organizacija na prijavu u sustav EMAS. Tom je izmjenom Uredbe o EMAS-u poboljšana primjenjivost i vjerodostojnost sustava i ojačana njegova prisutnost i doseg u javnosti. Prilozi I., II. i III. Uredbe o EMAS-u izmijenjeni su kako bi uključivali promjene povezane s revizijom norme ISO 14001:2015. Uredba (EU) 2017/1505 kojom se ti prilozi izmjenjuju stupila je na snagu 18. rujna 2017.

F. Zelena javna nabava

Zelena javna nabava dobrovoljna je mjera kojom se javna tijela podupire u kupovini proizvoda, usluga i djela sa smanjenim utjecajem na okoliš. Pojam zelene javne nabave posljednjih je godina uvelike priznat kao koristan instrument za poticanje tržišta ekološki prihvatljivijih proizvoda i usluga i smanjenje učinaka aktivnosti javnih tijela na okoliš. Sredstvo kojim države članice provode GPP nacionalni su akcijski planovi. Mogućnost uvrštavanja ekoloških kriterija u proces dodjele ugovora prvi je put spomenuta u dvjema direktivama o javnoj nabavi usvojenima 2004. (direktive 2004/18/EZ i 2004/17/EZ). Primjerice, riječ je o uključenju ekoloških zahtjeva u tehničke specifikacije, uporabi znaka zaštite okoliša ili primjeni kriterija dodjele utemeljenih na ekološkim obilježjima. Trima direktivama usvojenima u veljači 2014. u sklopu reforme javne nabave u okviru Akta o jedinstvenom tržištu, tj. [Direktivama 2014/24/EU](#) („klasična” direktiva), [2014/25/EU](#) („komunalna” direktiva) i [2014/23/EU](#) (Direktiva o koncesijama), pojednostavit će se odgovarajući postupci poboljšanjem uvjeta za inovacije poduzeća i poticanjem rasprostranjenije primjene zelene javne nabave. Time se podupire i prijelaz na gospodarstvo s niskim emisijama ugljika koje se učinkovito koristi resursima.

Komisija je 2008. objavila [komunikaciju pod naslovom „Javna nabava za bolji okoliš” \(COM\(2008\)0400\)](#), u kojoj je izložila niz mjera kojima se države članice i pojedinačne naručitelje potiče na provedbu zelene javne nabave. Kriteriji EU-a za

GPP stoga su razvijeni kao dio dobrovoljnog pristupa GPP-u. Do danas je objavljen 21 skup kriterija za GPP za odabrane sektore poput prometa, uredske informacijsko-tehnološke opreme, proizvoda za čišćenje i usluga čišćenja, građevinskih radova, toplinske izolacije te vrtlarskih proizvoda i usluga.

G. Akcijski plan za ekološke inovacije

Akcijski plan za ekološke inovacije koji je pokrenula Komisija u prosincu 2011. nasljednik je akcijskog plana za ekološke tehnologije (ETAP) ([COM\(2004\)0038](#)) i nastao je na temelju iskustava s potonjim planom. Cilj ETAP-a bilo je poticanje razvoja i uporabe ekoloških tehnologija i poboljšanje europske konkurentnosti na tom području.

Akcijski plan za ekološke inovacije ponajviše je povezan s vodećom inicijativom „Unija inovacija“ u okviru strategije Europa 2020. Njime se inovacijske mjere nastoje usmjeriti i na zelene tehnologije i ekološke inovacije te se pokušava naglasiti uloga politike zaštite okoliša kao čimbenika gospodarskog rasta. Njime se također cilja na konkretne prepreke ekološkim inovacijama i prilike za njih, osobito na one koje nisu pokrivene općenitijim inovacijskim politikama.

Akcijski plan za ekološke inovacije širok je politički okvir koji se može financirati iz različitih izvora. Glavni izvor potpora od 2014. do 2020. bit će Obzor 2020. Drugi izvori uključuju europske strukturne i investicijske fondove poput Europskog fonda za regionalni razvoj, programa LIFE za okoliš i borbu protiv klimatskih promjena, programa COSME i zajedničke poljoprivredne politike. Za znatan udio financiranja koje će biti dostupno poduzećima koja se bave ekološkim inovacijama bit će zaslužni novi financijski instrumenti koje je razvila Komisija kako bi tim poduzećima ponudila dužničke i vlasničke instrumente.

Posljednjih godina mnogi ciljevi Akcijskog plana za ekološke inovacije objedinjeni su u konceptu kružnog gospodarstva – gospodarstva koje uči od prirode tako što se ništa ne baca. Ekološke inovacije ključne su za ostvarivanje mnogih aspekata kružnog gospodarstva: industrijska simbioza ili industrijska ekologija, dizajn prema konceptu cjeloživotnog ciklusa i novi inovativni poslovni modeli itd. (vidi informativni članak [2.5.6 Učinkovitost resursa i kružno gospodarstvo](#)).

H. Zakonodavna inicijativa za politiku održivih proizvoda

U okviru europskog zelenog plana Komisija je u ožujku 2020. predstavila [novi akcijski plan za kružno gospodarstvo](#), u kojem je najavila zakonodavnu inicijativu za politiku održivih proizvoda kako bi proizvodi bili prikladni za klimatski neutralno, resursno učinkovito i kružno gospodarstvo, smanjili otpad i osigurali da uspješnost predvodnika u održivosti postupno postaje norma. Zakonodavna inicijativa, koja se očekuje u četvrtom tromjesečju 2021., uključivat će reviziju Direktive o ekološkom dizajnu, proširenje njezina područja primjene izvan proizvoda povezanih s energijom i predlaganje dodatnih zakonodavnih mjera. Njome će se obuhvatiti i prisutnost štetnih kemikalija u proizvodima kao što su elektronika i IKT oprema, tekstil, namještaj, čelik, cement i kemikalije. Ova inicijativa razvijat će se u bliskoj koordinaciji s drugim inicijativama najavljenima u akcijskom planu za kružno gospodarstvo, posebno onima o osnaživanju potrošača za prelazak na zeleno gospodarstvo i dokazivanju tvrdnji o zaštiti okoliša primjenom metoda ekološkog otiska proizvoda i organizacije. Zajedno će

se tim inicijativama nastojati uspostaviti dosljedan okvir politike u okviru kojeg održiva roba, usluge i poslovni modeli postaju norma, a obrasci potrošnje su održiviji.

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Parlament je u mnogo navrata izrazio podršku Akcijskom planu za održivu potrošnju i proizvodnju i njegovim sastavnicama. Tijekom donošenja izmjena Direktive o ekološkom dizajnu 2009. Parlament je uspješno istaknuo važnost pojma analize životnog vijeka, a osobito koncepta učinkovitosti korištenja resursima i materijalima. Također je uspio u namjeri da se u direktivu uvrste iscrpne odredbe o malim i srednjim poduzećima i informiranju potrošača. Parlament je također snažno podupro proširenje područja primjene direktive na proizvode povezane s energijom.

Parlament je odigrao važnu ulogu u uzastopnom uvođenju odredbi kojima se omogućila zelenija javna nabava u direktive o javnoj nabavi. Tijekom izmjene tih direktiva usvojenih 2014. Parlament je, među ostalim, podupirao uvođenje novog kriterija „ekonomski najpovoljnije ponude” (MEAT) u postupak dodjele. Time će se javnim tijelima omogućiti da stave snažniji naglasak na kvalitetu, ekološke kriterije, socijalne aspekte i inovacije uz istodobno vođenje računa o cijeni i trošku životnog vijeka predmeta javne nabave.

Parlament je 19. travnja 2004. odlučio uspostaviti sustav upravljanja okolišem (EMS) u skladu s EMAS-om. Potpisivanjem izjave o EMAS-u 24. siječnja 2006. EP se obvezao osigurati usklađenost svojih aktivnosti s trenutačnim najboljim praksama u ekološkom upravljanju. Parlament je 2007. godine dobio certifikat ISO 14001.2004 te je registriran u sustavu EMAS. U okviru EMAS-a Parlament je 16. prosinca 2019. odlučio smanjiti svoje emisije stakleničkih plinova po osobi za najmanje 40 % do 2024. u odnosu na 2006., kao i niz drugih pokazatelja klimatske učinkovitosti, uključujući emisije stakleničkih plinova iz prijevoza osoba, uporabu obnovljive energije, potrošnju plina, loživog ulja i električne energije itd. Prema podacima EMAS-a za 2019., emisije stakleničkih plinova po osobi u Parlamentu već su smanjene za 37,7 %.

Parlament također primjenjuje politiku zelene javne nabave. Parlament je u lipnju 2017. [objavio studiju o zelenoj javnoj nabavi](#), u kojoj se ispituju trenutačno korištenje i prilike koje pruža zelena javna nabava u EU-u, u kontekstu Komisijinog akcijskog plana EU-a za kružno gospodarstvo. U studiji su utvrđene ekološke koristi za građane, kao i koristi za zapošljavanje i cjelokupno gospodarstvo na europskoj razini.

U svojoj rezoluciji od 17. listopada 2013. Parlament je pozdravio akcijski plan za ekološke inovacije. Istaknuo je mogući sinergijski učinak ekoloških inovacija za stvaranje održivih radnih mjesta, zaštitu okoliša i smanjenje gospodarske ovisnosti. Nadalje, u rezoluciji su naglašene horizontalne politike na području ekoloških inovacija i potreba da ekološke inovacije postanu sastavnim dijelom svih područja političkog djelovanja. U tom je kontekstu Parlament pozdravio mogućnosti financiranja ekoloških inovacija u okviru programa Obzor 2020., COSME, LIFE i zajedničke poljoprivredne politike te je istaknuo ulogu novih financijskih instrumenata EU-a kao sredstava za ostvarenje vodećih inicijativa „Unija inovacija” i „Učinkovito korištenje resursima u Europi” u okviru strategije Europa 2020.

Tijekom pregovora o višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje 2014. – 2020. Parlament je pozvao na povećanje dugoročnog proračuna EU-a za razdoblje s obzirom na ambiciozne ciljeve za održiv rast i radna mjesta postavljene u strategiji Europa 2020. U pregovorima o konkretnim programima EP je uspio uvrstiti ekološke inovacije na popis prioriteta za ulaganje kojima će biti dostupno financiranje iz Europskog fonda za regionalni razvoj.

Parlament je isto tako 13. lipnja 2017. donio zakonodavnu [rezoluciju o pojednostavnjenju označavanja energetske učinkovitosti](#) za kućanske aparate na ljestvici od A do G, što potrošačima omogućuje da odaberu proizvode koji smanjuju potrošnju energije i njihove račune za struju.

U svojoj [Rezoluciji od 4. srpnja 2017. o dužem vijeku trajanja proizvoda: prednosti za potrošače i poduzeća](#), Parlament je pozvao Komisiju da poboljša informacije o trajnosti proizvoda pokretanjem dobrovoljne europske oznake koja bi pokrivala, između ostalog, trajnost proizvoda, značajke ekološkog dizajna, nadogradivost u skladu s tehničkim napretkom i mogućnost popravka.

U svojoj [Rezoluciji od 31. svibnja 2018.](#) o provedbi Direktive o ekološkom dizajnu (2009/125/EZ) Parlament je pozvao Komisiju da izdvoji dostatna sredstva za postupak ekološkog dizajna s obzirom na znatnu dodanu vrijednost zakonodavstva za EU. Isto tako je zatražio od Komisije da procijeni može li se aktualna metodologija za ekološki dizajn, osim za proizvode koji koriste energiju, upotrijebiti za druge kategorije proizvoda te da predstavi prijedloge novog zakonodavstva.

Iako je Parlament u okviru EMAS-a već ustanovio da je ugljično neutralan od 2016. budući da kompenzira 100 % svojih emisija koje se ne mogu smanjiti, u svojoj je [rezoluciji od 14. svibnja 2020.](#) naveo da će biti primjer drugima te je naložio svojem Predsjedništvu da razvije strategiju za ugljičnu neutralnost do 2030. s pomoću internih mjera (bez kompenzacije). U [studiji Parlamenta](#) o ugljičnoj neutralnosti, objavljenoj u rujnu 2020., opisane su kratkoročne, srednjoročne i dugoročne mjere za smanjenje emisija stakleničkih plinova koje bi Parlamentu omogućile da drastično smanji svoj ugljični otisak u cilju ugljične neutralnosti do 2030.

Georgios Amanatidis
01/2021

